

ՏՐԱՊԵՍԻԱ

ՈՐԱԳԻՐ

ԲԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԻՏՐԱԿԱՆ

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՋՄԻՒՌՆԵՒԱ ՈՒՐԵԱԹ 12 ՄԱՅԻՍԻ 1850

ԹԻՒ 363

ԿԵՐԲՈՒ ԵՒ ԵՄԻՐԵՐ

Կրտսերագրութեան 8 Մայիս :

Բարձրագոյն Դուռը, որուն մարդասիրական և հայրախնամ ընթացքը յայտնի է ամենուն, միշտ խոհեմութեամբ և գթութեամբ վարուելով սատարի և բռնի միջոցները խորհրդով կուշացնէ և ամենէն վերջը ի գործ կը դնէ ծանր գէտերը մէջ, այսինքն երբոր հաստատութեամբ կրնանայ որ բազմութիւնը և խրատական խօսքերը օգուտ մը պիտի չկրնան ընել խառնաշփոթ ժողովրդեան վրայ : Եւ ահա այս պատճառաւ է որ Պատմալի գէտ ընտանական գործերը տակաւին չսկսան, ու փորձ կը փորձուի առանց արեւմտահայկեան վախճան մը տալ այս ապրտաբութեան :

Կառավարութեան այս մարդասիրական ջանքը կերելի թէ պիտի յաջողի, բանդի Պոմիւրայէն ապրիլի 20էն գրուած լուրերը կը ցոյց տան, թէ տղտամբները տեւտելով բազմութիւն կանոնաւոր զօրաց գումարու մը մեծ տարակուսութեան և երկիւղի մէջ մնացել են, և կըսուի թէ առաջարկներ են որպէս իրենց զլսուորներէն քանի մը հոգի պատգամաւոր յաղարկեն ի կրտսերագրութեան իրենց գանգատները և միանգամայն իրենց հնազանդութեան հաստատութեան Դրան մասու ցանելու համար :

Երբոր բազմութիւնը կամ նահանգի մը ժողովուրդը իւր գթագոյն հանգամանքը և գանգատը օրի նաւոր կերպիւ յառաջ կը բերէ, կառավարութիւն վեհափառ Կայսեր առաջադրութեան համաձայն, պատրաստ է սիրով և քաղցրութեամբ մտիկ ընելու, և յետ ընտելութեան և թէ հիմնաւոր գտնէ զայն, անտարակոյս ազդարարութեամբ զարուծելու պիտի ընէ : Բայց եթէ այս օրինակաւոր և շնորհ շաւղին խառնաշփոթ անհաշուութեան անել ճանապարհը կը փակուի, այս ծանր յանցանքով իրենց իրաւունքը, թէ և հիմնաւոր ըլլայ, բոլորովին կը կորսնցնեն և անոնց գէտ խիստ միջոցներ բանեցնելը հարկ կը ըլլայ, որպէս իսկ իսկ :

Երբին գլուխը գալով իրենց ինքնակալին ունեցած պարտաւորութիւնն ճանաչեն :

Ճիշդ այս օրինակ եղաւ Սամսոյ բնակչաց մէկ մասին դատաւարութիւն ընթացքը, որ ժողովուրդը ոտը հանելով զենքը ձեռքը արտօնութիւններ ստանալը յուսար : Բայց այս տխրամիտ աղքատ մեքենները յիշուցան ընելու համար 24 ժամ բաւական եղաւ կայսերական զօրաց : Եւ այժմ Սամսոյիները ազէկ ճանաչելով իրենց պարտաւորութիւնը, օրինաւոր և ուղիւ շաւղը մտան նորէն ուսկից զարուծելու ելին, և իրենց գլխաւոր ներէն 18 հոգի պատգամաւոր յաղարկեցին ի կրտսերագրութեան, որ իրենց գանգատներն կառավարութեան մատուցանէ : Եւ պատգամաւորները ամսոյս 1ին հասան, և տարակոյս չիայ թէ Բարձրագոյն Դուռը անոնց գանգատները մարդասիրաբար ու շաղցրութեան ընելով, սիրով պիտի ընդունի իրենց աղաչանքը, եթէ արդարութեան և իրաւանց վրայ հիմնուալ են :

Գողղոյ լիակատար իշխանութիւն ունեցող դեպքան զօրապետ (Բ)րըք անցեալ շաբթու առաջին կարգի աղամանդեայ Նիւաի Իֆիկաթ ընկալաւ օգոստոսիառ կայսրէն, փոխանակ իւր խոհեմ և արժանաւոր ընթացից, որով կարող եղաւ Տաճկաստանի և Գողղոյ մէջ եղած մտերմական կապակցութիւնները հաստատուն պահել :

Ամսոյս 1ին երկուշաբթի գիշեր հրդեհ մը պատահեցաւ ի Պէյքըլ Լէյ Լալը բնակութեան և թէպէտ իսկոյն ամէն կողմէն օգնութիւն հասաւ, և տեղութեան երեւելի պաշտօնատարները իրենց ներկայութեամբ կը բաժնուէին հրդեհաշփոյնները, բայց և այնպէս շատ տներ և խանութներ մնալով գարձան, և իրեն նաեւ թէ 2 հոգի կեանքներն կորսնցուցել են այս գթագոյն զիպուածոյն մէջ : Հետեւեալ օրը ուրիշ հրդեհութիւն մըն ալ ի կրտսերագրութեան Սահմանափակ թաղը պատահեցաւ շաւղային մօտ, և 16 խանութ հրդեհ ճարակ եղան, քանի մը խանութներ և երեք տուն ալ մեծապէս վնասեցան :

Կառավարութեան հրամանաւ Վեֆիք փաշան թափելի Պաշիկ շաբթու առաջ ամսոյս 1ին մեկնեցաւ Լիւթիստ երթալու, ուր կը տանի Կայսեր կենդանագիրը ոտքի վրայ քաշուած, որ օգոստոս փառ Սալթանը հաճեցաւ նուիրելու բարձրապատիւ Լիւթիստ փաշային :

Կայսերական բժշկականութեան գաղղոյն տեւտու Օ. Սիֆեր Էֆենտին գաղղոյն յատուկ ժողովոյն մէկ նիստին մէջ նոր գործակալներ կարգեց անցեալները Կալէի Դեֆիալ Կը Բանափաշի Լիւթիստ վերատեսչութեանը համար, որ առանց վերատեսչի մնացած էր Տոթթար Սիֆ Էֆեր Կայսեր պալատին բժշկապետ կարգուելէն ի վեր : Եւ առաջին յիշեալ գործակալաց անուանքը, հայազգի պարոն Սեֆիլէ Կիլենեան բժիշկը, Կարտուլիքէր, Կարանտի Լիւթիստ, Կարտեանի և Կահայլ : Եւ մէջ մէջէն պարոն Կիլենեանը ընդհանուր հրատարակեց անուանեցաւ, և մօտ Կահայլը հոգաբարձու սոյն հրատարակութեան, որ առաջուց ալ այս պաշտօնը կրկնէր :

Անցեալները Լիւթի Կամպիթի անուամբ յոյն վարժապետ մը, դատաւորութեան պատճառաւ Կիլիս երթալով, նոյն կողմէն յոյն բնակիչները ապստամբութեան շարժելու կը ջանար : Կիլիսի կառավարութիւնը իմանալով այս բանը և հաստատուն վիպոյթ թիւեր ալ ձեռք բերելով անոր այս օրինակ բրէական յանցանքը համար, իսկոյն նոյն մարդը բռնել կուտայ ու կրտսերագրութեան կը կրկնէ, ուր այս օրերս հասաւ և ոտակահատութեան բանաւ գրուեցաւ : Բարձրագոյն Դուռը հոգաբարձուաց յատուկ ժողով մը կարգեց, որ յիշեալ Լիւթի Կամպիթիին ընթացքը օրինաւոր կերպիւ ընէ :

Ամերիկայի Սիւպեր-Կահանգաց դեսպանատան թարգման միստր Պրոնը իւր ընտանեօքը մեկնեցաւ այս շաբթու հայրենիքը այսինքն Սիւպերիս երթալու, ուսկից 14 տարի է որ ելել է : Սիւպեր Պրոնը 5-6 ամիսէն ետե պիտի դառնայ ի կրտսերագրութեան իւր պաշտօնը վարելու :

ԲԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԳՐԱԿԱՆ

ԳԱՐՈՒՆ

Գեղործիծաղ բացան դուռը գարնայնոյն, Տիրատեսչակ սիրտը գեղացին խնդութիւն, Եւրապէի լուսին ըզզայ մեղմնացաւ, Ճաճանչաքէլ ծագէ արեւ ճառագայթ, Եւրոպայի ազուն սիւսի ի դաշտս սիւս քաղցրիկ, Մարգարէտները պճնին ի քարոյ գեղեցիկ : Թուլներ յիշեալ սաւառնաթիւ ճառագայթ, Զոտ վարսագեղ քնքուշ սոխակը գեղեցիկ, Խուսի կարգաւոր զոյգ ընթանայ գեղեցիկ, Մնչ փափկիկ նորափետուր աղանի : Դայ արագիւ ընդ գոգակցին ի բոյն իւր, Եւրոպայի ճառագայթ, նստիլ թուստ անգանոր : Ոտանուն գորտանց երկակենցաղ բանակը հոյժ, Զոտուակ փայլուն առնեն ստեպ գեղեցիկ մոյժ, Զոտ ոչնարայ յերեսս դաշտին սիւսեալ ջր, Կառնիք, եղիք շրթն ի մարգ ծաղկալի : Իսկ ճոտ մարեաց սեղ ճարակին ընդ գառանց, Մերթ տան նոցա կաթն անուշակ գիրգ քնոց : Մերթ օրոճան յեղեալ լուսի իւր ի բարձ, Իսկ եղիքը պերճ ընթանայ գեղմնաբարձ : Կարնի աջ յանտաւ սրանան այժեց աշխոյժ խուս, Մորջ սաղարթիւք ծանրին քնքուշ կողեր սուրբ : Գողղութեամբ ոտտոտեն անդ օրթունք հոյ, Խայտախարիւ վէտ վէտ շողայ պարանոց :

Երբին, հովիտը տան արձագանգ իրերաց, Զոլիւն անբուն փունջ փունջ կախեալ զգլխով, Եւրոպայի ճառագայթ երգէ գեղեցիկ անկողով : Զոլու ի ճեռին կնքուլ ի գլուխ կայ ի դէտ, Եւ սրբեզաւ հաւքէ զնոսին մէտ ի մէտ : Մատակցեալ մանկիկը գեղեցիկ ի փարախ Դաշտուրանաւ դաւ դաւ ձեպէն անդ ուրախ Ոմն ըղիւթին ընդ բաժակ փրփրադէղ Ոմն ըղիւթի ծառէ անոյ շրթնակ : Ոմն առ գառամբ նստեալ խաղայ ընդ նմին, Զայ սեղ ի ջուր երկատմանայ ծնօտին : Կանաչաքէլ իջես այդուն ի պարտեղ, Մարգարտահատ տեսցես ի փայլցող ի սեղ, Վարդ վառ ի վառ փթթեալ հայի ի ստորոտ, Զիւնապիտակ յատիկ անոյ թուրէ հոյ : Եւրոպայի մեղմնութեան շողալուն Վարդից ի փարգ ի նոր վառարակ գարնայնոյն Խուսն ի փեթակ առնեն արագ զելու մուտ, Դիւսոյ նոցա ճոճի յայերս իւր ըզտուտ : Ո՞ր ըզմառոց անկապարար արգասիս, Ո՞ր դարուն միշտ ձիւ պարգէնէ մահացուիս, Եւրոպայի ի թիւ և զնաղղոյ ոսկեփունջ, Տիւրք սրտիգ մէն մի ողիւղ նոր տայ շունչ :

Լ. Պ :

ՅՈՅՆ ԾԵՐՈՒՆԻՒՄԸ ԵՒ ԽՕՍԻՔԵՐԸ

Եւրոպայի համար է որ Յունաց պատմութեան թերթերը գարնանը տուն մարդս ներքին սեր մը կը կրկնէ այս աղբիւ վրայ, տեսեր եմ ալ անանի ներքին տեղ տեղ Յունաց արկանները կարգաւորաւորեն երեւակայութիւնն անուշաղաղաբար մը յափշտակութեամբ արցունքին չեն կըցնէ բռնել, անշուշտ այնպիսիները Յունաց վեհաճանական աշխոյժ և դիւցադիական առաքնութիւնները կը կարգային : Բայց ստով մի կարծեր, որդեան իմ, որ այս աղբին նախանձու կիբը և անտանելի ամբարտաւանութիւնը ինծի հաճելի ըլլան, եւ կուքն ալ ստեղծել մոլութիւններ են ու կառաւարութեան մը ստեղծել դահիճները, նախանձը կը ծնանի հերձուածը, ամբարտաւանութիւնը կը ծնանի բռնաւորութիւնը : Թէ որ այս երկու փետր Յոյն չունենային ո՞վ կրնար ժխտել իրենց առաքնին աստիճանի ազգ ըլլալին, նոյն այս ախտերը չէին զերեք շատ անգամ Եւրոպայի լուսափայլ տաճարէն յանկարծ դէպ ի Պլուտոնեան խաւար անդունդը գաճափութող :

Բայց պիտոր ըսես, Վիշապ համար ասանկ ազգը վար կը զարնես, միթէ ուրիշ ճին ազգաց մէջ երկ պառակտութեան կամ բռնաւորութեան վնասակար հետեւանքները չտեսնուցան : Եւն ազգերուն տգիտութիւնը իրենց յանցանքը կրնայ բաւել :

է ապահովութեան (սիքուրթի) թղթաց վրայ :
Նախնական այս հարկաց բոլոր գումարը , զոր
վերջի շրջա տարուան մէջ վճարեցին հրկիւրութեան
համար միայն հաստատուած ապահովութեան
ընկերութիւնները : (Համին 1845՝ 24 միլիոն ֆրանք ,
1846ին՝ 24.660.000 ֆրանք , 1847ին՝ 25 միլիոն ,
1848ին՝ ևս 25 միլիոն : (Հայտնի է որ մէկ ֆրանքը
175—176 փարա կարծէ այժմ) :

—Պեճիայի թագուհին և Օրլէանի դքսուհին
այսինքն իւրի Ֆիլիպի թագաւորին այլի հարսը
այս օրերս հասան Ղնդիլիս :

ԳԱՆՈՒՄ . Փարիզ , 8 Մայիսի ըստ նոր տուժարի :
Բնկերականաց (սոսիալիսթ) կողմէն ազգային
երեսփոխան առաջարկուած մօտիւ լոսթէն Սիւ
գիտական անձը 128.007 քուէիւք երեսփոխան
ընտրուեցաւ : Իսկ կառավարութեան կողմէն
յուսալ գրուած մօտիւ լոսթէն 119.425 քուէ
ունեցաւ . քուէ է որ մօտիւ լոսթէն Սիւ 8582 քուէ
աւելի ստացաւ : Այս ընտրութիւնը մեծ ազդե-
ցութիւն ըրաւ մայրաքաղաքի և բոլոր Պարիզի
մէջ . ըստորում Փարիզի նահանգին մեծագոյն մա-
սին այժմեան կառավարութեան գէմ՝ ունեցած
գեթոհութեանը ապացոյց մըն է , և միանգամայն
ընկերական և ազգայնական (տեմոքրատիք)
կուսակցութեան յառաջդիրտութիւնը կընշանակէ .
որ երթալով կըզօրանայ , և հետեւեալ նոր յե-
ղափոխութիւն մը կըվախցուի Պարիզի մէջ : Աս-
տուարութիւնը այս բանին նախատես ըլլալով ,
կընտրէ ընտրութեան օրէնքը սեղմելու . այսինքն
այնպիսի պայմաններ պիտի դնէ ընտրողաց վրայ ,
որ հարկաւ ստորին կարգի ընտրողաց թիւը խիստ
պիտի քիչնայ : Այսպիսով Պարիզի մէջ գրե-
թէ 11 միլիոն ընտրող կըհաշուեն : Արդէն հո-
գաբարձուաց մասնաւոր ժողովը հաստատուե-
ցաւ , որ ընտրութեան օրինաց վրայ ազէկ բնուե-
թիւն մը ընելով՝ իրենց կարծիքը կառավարութե-
ան գրով յայտնեն :

—Իրէ՞ն լրագրոյն մայիսի 7 թերթին մէջ կըկար-
գամք : «Սօսիալ տը լամբութիւնը , որ երկու ամ-
սուան համար թողնուած թիւն խնդրած էր աղ-
գային ժողովքէն Արեւելք երթալու համար ,
այսօր իւր խնդրագիրը ետ առաւ . քանզի մտա-
ծեց թէ ներքին չէ ընդհանուր քուէարկութիւն
(սիւֆրաժ իւնիւվըրսէլ) ընտրեալ պատգամաւորի
մը դատարկ թողուլ իւր աթոռը , երբոր ընդհա-
նուր քուէարկութեան օրէնքը վեճի տակ կըզօրուի :
Աւստի ուրիշ ժամանակի թողտալով իւր ճանա-
պարհորդութիւնը , առանց երկմտելու զոհեց մեծ
օգուտ մը մէկ մեծ պարտաւորութեան» :

—Հասարակագիտութեան գահերէցին հրամա-
նագրովը Հռոմի գաղղիական բանակին ընդհա-

նուր հրամանատար Պարսկէ Տ'Իլիէ զօրապետը ,
որ միանգամայն ազգային երեսփոխան է , Պարիզի
կանչուեցաւ , և անոր տեղ յիշմ զօրապետը
Հռոմ պիտի երթայ :

—Ազգային երեսփոխանաց ժողովոյն նիստին
մէջ , որ 'ի 2 ամսոյս , շատ վեճաբանութիւններէ
ետեւ՝ ժողովոյն մեծագոյն մասին հաշուութեամբը
որոշուեցաւ , որ 2 միլիոն 629.910 ֆրանք տրուի
պատերազմի պաշտօնէին Հռոմի գաղղիական բա-
նակին ծախուցը համար մինչև վեց ամիս , այսինքն
յուսիսարի 1էն սկսեալ ցվերջ յունիսի : Պաշտո-
նական տեղեկութեանց համեմատ խաղաղի զո-
րաց բանակը , որ անցեալ նոյեմբեր ամսոյն մէջ
գրեթէ 31000 հոգիէ բաղկացեալ էր , հետզհետեւ
իջաւ 27000 և 19000 հոգիի , իսկ այժմ յիշեալ
բանակին թիւը միայն 15000 հոգի է : Հռոմի
պաշարման ժամանակը 192 գաղղիացի զինուոր
մեռան , 1055 հոգի վիրաւորուեցան , և Հռոմի
հիւանդանոցաց մէջ 825 հիւանդ մեռան :

ՌՈՒՍՍԱՍՏԱՆ . Բեռլին , 25 Ապրիլ : Միգրի-
դեանքը՝ իւր կառավարութեան հրամանին հա-
մեմատ , արտաքին գործոց պաշտօնէաց մօտիւ Աէ-
սըրտոյն մասնաւոր տեղեկութիւններ տուաւ
ընդհանրական ցոյցին վրայ որ 1851ին պիտի ըլ-
լայ 'ի 1 միլիոն ամէն ազգաց հաստատուող համար
և միանգամայն իմացուց թէ Ս'էմին (Սիւլիպիոյ
կառավարութիւնը կըցանկայ որ Ռուսիոյ արհես-
տաւորները և երկրագործներն ալ մասնակից ըլլան
այս ընդհանրական ցոյցին : Ահապառ Վայսեր
հրամանաւ հարկաւոր կարգադրութիւնները 'ի
գործ գրուեցան , որպէսզի Ռուսաստանի հառ-
տուածներն ևս յառաջ գրուին յիշեալ տեղե-
րական ցոյցին մէջ :

Օգտագործող Վայսեր մայիսի տոյն օրերը կըս-
պատուի 'ի Վարսովիս , ուր պիտի մնայ , կըսեն ,
մինչև սեպտեմբերի վերջը , և ապա պիտի երթայ
'ի Մոսկուա 'ի տօնախմբել իւր կայսերական ա-
թոռը ելելուն 25եորդ տարեգարծը :

—Մոսկուայի ըստգիրները կըճանոցանեն , թէ
Վեթորգ Նիւքոտասաներորդ Վրաստանի վերջի թա-
գաւորին ըմպից Սարիսի (Սարիսի) մեռել է
'ի Մոսկուա 'ի 18 մարտի : Հանգուցեալ թագու-
հին ծնեալ էր 'ի Տիբիսիս 'ի 26 հոկտեմբերի 1769
ին . ըսեւէ որ 79ուկէս տարեկան էր :

ԱՒՍՏՐԻԱ . Վենա , 7 Մայիսի ըստ նոր տուժարի :

Յովսէփ Նիկոլորդ կայսեր ժամանակէն 'ի վեր
Աւստրիոյ տերութեանը մէջ եղած հռոմէական
կղերին արգելեալ էր որ ուղղակի պաշտօնական
հաղորդակցութիւն ունենայ Հռոմի կառավարու-
թեանը հետ , այլ կայսերական յատուկ թղթովու-

նայն խաւարային անդունդը կըծրիկոր . ինչպիսի
որ ալ և ոչ զերար սկսանք ճանչնալ , ոչ ազգական
ոչ գաղղիական , ոչ մեծ և ոչ գլուխ : Արդեւոր աշ-
խարհքս այս աղետալի կերպարանքը փոխէ՞ դարձ-
եալ աշխարհքս ու բարեգութ ձայնին կարօտ է ,
հայա , ով տէր , ըսէ նորէն անգամ մի ալ «Վրդի»
ու բացվին մեր սպիները , տեսնան մարդիկ քու
խաղաղարար ըլլալ :

Իսկ կըկոտորեն ինծի Յոյն ծերունի մը , որ աշ-
խարհքս օր մը իրիկվան գէմէրբոր Նիւայի խառն
բազմութիւնը գերեզմանոցին վրայ զովանալով
կըճէ մէր , ասիկա ժողովրդէն քաշված՝ հոն մօտա-
կայ ծառաստանի մը մէջ գերեզմանի քարի մը
վրայ նստէր էր ու խորունկ մտածութեան մէջ
կ'երեւնար : Իսկ զինքը հեռուէն տեսնելով , հե-
տաքրքրութիւնը կամ բնական ազդեցութիւն
մը վրա գէպ 'ի իրեն քաշեց ու հոն մեր մէջ ալ
և ալ ինքնութեան վրայ խօսքը դառնալէն ետքը ,
բանը Յունաստանի վրայ գալով՝ զարմացայ թէ
ի՞նչպէս Յոյն մը տասնի անկողնաւորութեամբ
իր ազգը կըգաւորէ : Իսկ թէպէտ իրեն վերջի խօս-
քերը ինծի աւելորդ ապաշտական երեցան , բայց
ըսելու ատենը իր գէմքին , աշխարհքս ու բոլոր
շարժմանը մէջ անանկ ազդեցութիւն մը կար , որ
բաւ մը չկրցայ առնուլ բերանս իրեն դէմ . ար-
դեօք հոգի մըն էր , կըսէի , որ գերեզմանատան
խորշի մը մէջ պահպանուած աշխարհքս ապագայ վի-

տ թի պիտի ունենար այս բանին համար , ասիպն
այժմեան կառավարութիւնը , օգոստոսիս Վայսեր
հրամանաց համեմատ , այս օրէնքը ընէց և կա-
տարեալ ազատութիւն տուաւ հռոմէական կղերին
ըստ այսմ մասին : Թէպէտ և հասարակութիւնը
կասկածանաց և երկիւղի մէջ մնաց կղերին պայ-
օրինակ ազատութիւն տրուելուն համար , ասիպն
կառավարութիւնը խորհեցաւ թէ , ըստորում
ամէն կրօնի ազատութիւն պիտի ըլլայ այսուհետեւ՝
Աւստրիոյ քաղաքական օրինաց համեմատ որ 1848
ին հաստատուեցաւ , ուստի արժան չէր որ յիշ-
եալ արգելական օրէնքը հաստատուն մնայ :

—Վերսալական գաղղիական թեմի վրայ միշտ
չլիթութեան մէջ է . և այս ծանր գործոյն վրայօք
մեծ երկպառակութիւն կայ Աւստրիոյ և Ռու-
սիոյ կառավարութեանց մէջ :

—Բանն հինգ հունգարացի երեւելի անձինք ,
որոց առաջնորդ էն Վեբեր կոմսը , շուքրա սե-
պուհը , Դրանչիսկո Չիքի կոմսը և այլն աղեր-
սագիր մը մատուցին օգոստոսիս Վայսեր ծանու-
ցանելով , որ Հունգարիայի մէջ նոր գրաւած
կարգադրութեանց մէկ մասը ազգային դպրոցն
ցը և ժողովրդեան սիրելի աւանդութեանց գէմ
ըլլալով , կողաչեն որ նոյն կարգադրութեանց
մէջ փոփոխութիւններ ընելու բարեհաճի , որ
պէտքի կատարեալ միաբանութիւն ևս ևս ևս
Հունգարիայի և Աւստրիոյ կայսերութեան մէջ :

—Վենայի պաշարման վեճակը կառավարութե-
ան որոշանքը համեմատ տակաւին ժամանակ մը
պիտի շարունակուի :

—Արհաստատեն թէ վեհապառ Վայսեր այս
օրերս ճամբայ պիտի ելլէ Թրեստ երթալու . և
նախ օր մը Վրաց պիտի մնայ , օր մը Սարաևո ,
և 4 օր 'ի Թրեստ . այնուհետեւ կարճ այցելու-
թիւ մը ընելով 'ի Սլոն , Վայսեր նորէն պիտի գայ 'ի
Թրեստ և անկէց պիտի վերադառնայ 'ի Վենա :

ԻՏԱԼԻԱ . Հռոմ , 1-15 Մայիս : Պիոս Կնէրորդին
իւր մայրաքաղաքը մոնիթէն 'ի վեր նշանաւոր փո-
փոխութիւն մը չեղաւ Հռոմի քաղաքական վեճա-
կին : Ելել մօտից պաշտօնէան հրամանագիր մը հը-
րատարակել տուաւ Վաթիքա քի Ռոմա անուան
լրագրոյն մէջ , որով կըճանոցանէ հասարակու-
թեանը , թէ տերութեան ծախքը արժանաւորապէս
հոգալու համար , անշարժ ստացուածոց վրայ
արտաքին կարգի հարկ մը դրած է այս տարուան
համար միայն : Ֆիորենցայի Նաշիոնալ լրագրոյն
կըզէն Հռոմէն «Պարսկէ Տ'Իլիէ զօրապետը
երկար ու յաճախ խորհրդակցութիւն կընէ Պիոս
Կնէրորդին հետ . սուրբ ժողովոյն անդամներէն
ինքնիշխան կառավարութիւն ուղղեմք սիրտեր
նին կընեղանայ այս բանին վրայ , իսկ ազատասէր-

ճակը կըգուշակէր : Ինչ և էր նէ , այս իրաւ է որ
ծերունոյն բոլոր ըսածները ճշմարտութեան հիման
վրայ հաստատուած էին ու ամէն մէկ խօսքը բա-
ղայական նպատակ մը ունէր : Այս բանս մեծ
սպաւորութիւն ըրաւ իմ սրտիս ու ըսի թէ ճշմար-
տութիւնը որ ազգին մէջ ըլլայ նէ ըլլայ միշտ
նոյնն է : Վասնզի յիշաւի ճշմարտութիւնը ,
ճշմարտասէր մարդ ըլլալը , կրօնքին կամ ազգին
հետ կպած չէ ինչպէս կըկարծեն կայր նախանձա-
յայրութեան նեղ սահմանին մէջ արգիլված շատ
միաբերը . «այս մարդը իմ հաւատքէս չէ՝ ուրեմն
չտակ մարդ չկրնար ըլլալ , վրանդաւոր է անոր
հետ տեսնվիլը» : Ինչաւ անանկ չէ :

Արհարցնեմ : Ի՞նչ է ճշմարտութիւնը տգի-
տութեան և անապաշտութեան գերեզմանը մար-
դու մը համար : —Արիշ բան չէ , բայց եթէ
խղճին աղբ ումը , և թէ որ ամէն մարդ անխտիր
այս խղճը ունի , ունի նաեւ ճշմարտութիւնը իր
սրտին մէջ տնկած . միայն տգիտութիւնը և տգի-
տութեան ալաւելի մարդս մարդութեան մէջ
ամբարշտող կըբերեն են՝ որոնք ճշմարտութեան
դէմ գրուի վերջնելով կ'ուզեն անոր յաղթել ,
բայց իրենց սուրբ իրենց վրայ կըդառնայ ու էն
վերջը կ'իյնան կըկործանին : Սուրբաւ չէր ըսվեր
այս կամայն մարդը , թէ որ իր խղճին ձայնը մոխի
ընէր . ձայն որ չիտալիր , որովհետեւ նոյն իսկ Այ-
տուծոյ ձայնն է :

(Պիտի շարունակուի)

յառեմ , բայց միայն առ Վրտուած որ որոտման
ահեղութեան մէջ ալ կըլսէ իմ ձայնս . անոր
որդեակ , անոր միայն : Մարդկային միաբը այս
քան բուռն ցնցմունքներուն մէջ այլայլած , հոգին
դեռ կընայ խօսիլ ու ապաստանիլ իր ծոցը : Ինչ-
պէս յանկարծական փոփոխի մը ատեն երկչոտ
թռնոյ մը ձագը գլորեալով իր փափուկ մօրը հետ
ծառայն բարձրութեանն ու դէպ մը յարգի վրայ
ապաւնած կ'երէ կըմտնէ անորք հեղեղին մէջ ,
ու ևս բան չիս սիմվելով իր մօրը գիրկը՝ այնպէս
ապահով կ'երթայ հովոյն ալեաց դէմ : Աւստի
մի կարծեր , որդեակ , որ բեղի երկրիս վրայօք խօ-
սիմ . մէկ խօսք մը միայն ինծմէ ապաստէ մէկ ձայն
մը «Վրտուած» . հոգւոյս ձայնը , իսկ դիտութիւն ,
արուեստ , ազգ , արձան և չէնք , ո՛հ , ամէնք մո-
խիւր դարձած կըլլալորն կ'երթան : . . . Ո՛ր հով ,
որ մերիկ զանոնք կըշարժէ . աշխարհքս ապապո-
թեան զօրութեանը կ'ընծայէ այս խաղաղութեանց ըն-
թացքը , բայց ես կըլսեմ Վրտուածոյ կայծակին ու
բոտալը . ես կ'ըսեմ թէ այս համաշխարհական կոր-
ծանումը իր մասին զօրութիւն է : Թող աշխարհք
զիս անապաշտ կոչէ . կայ անանկ նախազգացութիւն
մը մարդու սրտին մէջ որ յաւաքէր . որդեակ , չա-
փազանց քաղաքականութիւնը աշխարհքիս եւեթը
պայծառութիւնը ու միանգամայն կործանումը
պիտի ըլլայ . մեծցան ազգերը , մեծցան իրենց
փառնքներն ալ . աշխարհքս իր լաւի տղամիջ
վիհէն այս կատարելութեան հասնելով , դարձեալ

ները անկախութիւն մը չունին : Կոտ աւարութիւն հին գործակալները շարունակ իրենց պաշտօնէն կըզրկուին , և ոմանք ալ աքսորը կըխրկուին” :

Լեցեալները Պարսկէ Տ’Իլիէ զօրապետը Պիոս Խնեբորդին ներկայացուց Վաղղիոյ բանակին աւելն պաշտօնատարները (օֆիսիալէ) . որոց իւր օրհնութիւնը տալէն ետեւ համառօտ ատենաբանութիւն մըն ալ բնաւ իւր երախտագիտութիւնը յայտնելու համար գաղղիացւոց , որոնք մէջգրամ նին և մէջարիւնին խնայեցին Պապին աշխարհական իշխանութիւնը հաստատելու համար : “Բաղդը է իմ արտիս , ըսաւ սրբազան Զայրը , յայտնել այս առթիւ իմ ամենամեծ երախտագիտութեան զգացմունքը , զոր ունիմ գաղղիացւոց ազգին համար . որ զնայեց զոհելու իւր գրամը և իւր արիւնը Զոռմէն արտաքնելու համար զանիշտանութիւնը և ապահովելու համար Քրիստոսի փոխանորդին իւր անկախութիւնը թէ իբրեւ քս. հանապալետ և թէ իբրեւ տիրող իշխան” :

Պարսկէ Տ’Իլիէ զօրապետը այս օրերս մեկնեցաւ Զոռմէն Վաղղիա դառնալու համար :

ԱՐԵՎԵԼԱՅՍ . Դուրեմ 8 Մայիսի ըստ նոր տուածի : Յայտնի է հասարակութեանը որ անցեալները ազգային ժողովին մեծագոյն մասին հաճութիւնը եկեղեցականաց համար առաջարկուած օրէնքը ընդունուեցաւ . այսինքն եկեղեցականները այս ուհետեւ եթէ պատժող արժանի յանցանք մը ընելու ըլլան , դատաստանի պիտի կանչուին ըստ օրինակի աշխարհականաց , և պիտի դատաւարուին տեղեւորութեան օրինացը համեմատ : Բայց մինչև ցայսօր այսպէս չէր ըլլար , այլ յանցանք եկեղեցականները իրենց առաջնորդէն կըզատուէին , և առաջնորդն ալ Զոռմի Պապին դատաստանին ներքեւ էր : Յիշեալ օրէնքը հաստատուելէն ետքը Դուրեմի Արքեպիսկոպոսը շրջաբերական թուղթեր յուղարկեց իւր թեմերը եղած առաջնորդներուն , որոց կերպիւ մը կիմարէ ներքեւ թէ պէտք է որ դէմ դնեն այս օրէնքին , և ամենեւին չնազանդին : Կոտ աւարութիւնը այս բանը իմանալով իսկոյն ձեռք ձգեց այս շրջաբերականները , և անոր հեղինակը՝ այսինքն Դուրեմի Արքեպիսկոպոսը դատաստանի առջև կանչեց , բայց ասիկա չուզեց հնազանդիլ , պատասխանելով թէ ինքը Զոռմի Պապին դատաստանէն միայն կախեալ է , յայտնաւ կոտաւարութիւնը զինուորներ յուղարկեց և բռնել տալով զինքը բերդի մը մէջ դրաւ . ուր կըմնայ առայժմ իւր աստիճանին յարգանքը միշտ ընդունելով :

ՅՈՒՆԱՍԱՆ . Աթէք , 1-15 Մայիսի : Զեղեհաւ կան կոտաւարութեան և Բնագիւղ տեղութեան մէջ եղած վեճը լրմնաւէն ետեւ գլխաւոր դէպք մը չպատահեցաւ այս պզտիկ տեղութեանը մէջ : Սեմին Բրիգանիոյ դէպքն փեմափայլ միտար թոնաս Վոսպրը Բիւն ետալարի նաւէն ելելով , ուր կընտրուի երեք ամիսէ ի վեր , Լթէնք իւր պարտքը գնաց , և պաշտօնական կապակցութիւնները նորոգուեցան կոտաւարութեան և յիշեալ դէպքանատան մէջ . ուստի որը Վոսիլիմ Բէրքըր ծովապետն ալ իւր նաւաւորովով մեկնեցաւ Լթէնքի նաւահանգիստէն :

Ազգային երեսփոխանաց ժողովը շնորհակալութեան թուղթ մը մատուց վեհափառ թագաւորին , որուն իւր գահունակութիւնը կը յայտնէ՝ այս գործը արժանաւոր կերպիւ յառաջ տանելուն և լրմնեցնելուն համար : Թագաւորը ևս իւր կողմանէ շնորհակալ կըլլայ ազգային խորհրդարանէն և բոլոր ազգէն , որ խոհեմութեամբ վարուեցաւ այս դժուար պարագաներուն մէջ , և խռովութեան մը պատճառ չուրաւ : Յունաց թագաւորը կըվերջացնէ իւր համառօտ ատենաբանութիւնը ըսելով “Պարծանք է ինչ այսպիսի ժողովրդէն մը ինչպիսի խաղաղութիւն” :

Վերի գրածներնուս նայելով յիշեալ գործոյն այս կերպիւ լրմնանալուն վրայ թէ թագաւորը և թէ ազգային ժողովը գոհ է : Բայց կոտաւարութեան հակառակ լրագիրները ուրիշ մեկնութիւն կուտան թագաւորին տրուած շնորհակալութեան թղթոյն . որուն համար կրտսէ թէ երեսփոխանաց ժողովին մեծագոյն մասին հաճութեամբ չորս շուեցաւ , ինչպէս որ սահմանադրական օրէնքը

կըզահանէ , այլ կոտաւարութիւնը իւր սիւլանքները գտնելու համար , այս շնորհակալութիւնը գրել տուաւ , որ սահմանադրութեան դէմ է :

Լեւոնի սորհանդիս անուն յունարէն լրագիրը երկարօրէն կըգրէ այս գործոյն վրայ . զոր բոլորովին կըզատապարտէ , նմանապէս այժմեան կոտաւարութեան ուրիշ քաղաքական ընթացքները :

Վեհափառ թագաւորը Փրիլի կարգին պատուոյ մեծ նշանը շնորհեց Ռուսաց դեսպանին , Վաղղիոյ դեսպանին , և մօտեւ Կրօ սեպուհին , փոխանակ իրենց բարեսէր ջանքերը որ ի գործ դրին Բնագիւղիս-Յունական վեճը օր յառաջ և բարեկամօրէն լրմնեցնելու համար :

ՔԱՆԱՔԱՆ ԵՆԻՔԻՔ

Զփուռիս , 12 Մայիսի :

Լեցեալ շաբթու-Յոսպէէն և Պերութէն 2 աւարական շողենաւ հասան , որոց մէջ գրեթէ 1000 ուխտաւոր կըգտնուէին Զայ և Յոյն : Եյս առթիւ իմացանք թէ ուխտաւորաց թիւը ի Ս. Երուսաղէմ խիստ մեծ է եղեր այս տարի , բայց Երուսաղէմ ողորմութիւն Ս. Օստիկ տօնախմբութեանը անգործութեամբ , հոգեւոր ուրախութիւն և առանց խռովութեան անցեր են . ուխտաւորաց առողջութիւնը ամենեւին վնաս մը չէ կրեր , և որ նշանակութեան արժանի է , մահուան դիպում մը չէ պատահեր այնչափ բազմութեան մէջ : Զաւարակօրէն կըհաստատեն թէ այս տարուան հալապի ուխտաւորաց թիւը 5-6000 հոգիի կըհասնի . բայց Ս. Երուսաղէմի մեր յարգը և արժանահաւատ թղթակիցը , որուն նամակին օրինակը կըհրատարակեմք , “Իբր 4000 ուխտաւորք” կըսէ . ուստի և մեք կըպարտաւորեմք անոր ըսածին միայն հաւատ ընծայել :

“Փառք ամենաբարին Աստուծոյ , որ առանց ինչ փառքի և խռովութեան անցուցեալ զնշանաւոր առաւել արդի Զատիկ եղաք ի հանդիստ . որոյ ասիս արարողութիւնը լիալութիւն գահաբանութեան ի վեր առաքել առ ամենազուրկ Զայն Աստուծոյ , որ իւրով ամենաբարեկամ Աստուծոյ պահպանեալ պահեց զմեզ , քանզի երկիւղ և սրտախիւր մեծ պաշարեալ ունէր զմեզ ասիս անթիւ բազմութեան ուխտաւորաց” որ գերազանցէր զմիւս ամիսները : Սի միայն յազգէ միւրեւ գտանելին իւր չորս հազար ուխտաւորք . և թիւ բազմութեան գումարեղ յամենայն ազգաց ի տաճարի արդի Յարութեան ի մեծի շարժումը առաւել էր քան զտան հազար . ուստի և մեծ ինչ ապրիլն յայնչափ խառնազան խռու բազմութեան չձագիլ ինչ արիւնահեղ կուր . որոց բնութեան և վարպէն զանազանութիւն և կրօնից խտրութիւն , մանաւանդ հնացեալ առաքելութեան հրեանք” որ ի սրտի անթիւ հարեալ կայ , մեծապէս երկցոյցանէր զփրկող բարեպաշտոյն : Ի վերայ այս առաւել խռովութեան կանոնաւոր զօրացն ազգանի և ներկայութիւն քաղաքացեալին և այլոց պահպան բնութիւն մարդկան թուալուցանէր զձեռք և զփրկող խռովարար , և անվանազ ապր մեզ համբուրել զերկրպագելի տեղեւ յիշատակի թաղման և սրբոյ Յարութեան Յիսուսի . որ աներևութաբար հոգեւոր ի վերայ էր . կրօնաւոր իւրոց չտալ տեղի առնի և խռովութեան” :

Օ միւռնացի ուխտաւորները գոլովութեամբ և շնորհակալութեամբ կըզատմեն ամենապատիւ սրբազան Կիրակոս Պատրիարքին և բոլոր արժանայարգ միաբանութեան հայրական խնամքը , որով մարդասիրէր և յարգէր են զբոլոր համազգի ուխտաւորները ըստ ամենայն մասին :

Թեհրանէն մարտի 14ին կըգրեն մեզ :

“Ուրախութեամբ սրտի կրօնութեամբ ծանուցանել , թէ ձեր քաղաքացի մեծապատիւ Դաւթեան մահտեօի Յօհաննէս ազան , որ ինչպէս յայտնի է , օգտաւորաբար Հահին առաջին թարգմանէն է , պատու նշեցաւ այս օրերս Ս. Ստանիսլավի երկրորդ կարգի նշանը ընդունելու Ռուսաց վեհափառ կայսրէն” ի վարձատրութիւն իւր հաւատարիմ և գործունեայ ծառայութեանցը յիշեալ երկու տեղութեանց մէջ պատահած գործոց համար : Բոլոր Պարսկաստանի Զայրը մեծապէս ուրախացան այս արժանաւոր պատուոյն որ եղև մահտեօի Յօհաննէս ազային , ապա ուրիմն անտարակոյս իւր քաղաքակցաց սիրտը կըլիսպատիկ պիտի բերէ իւր այս բարեբաղդ դիպումնայն վրայ :

“Յիշեալազնուամեծար պատուական անձը մեծ յարգ ունի վեհափառ Հահին , փոխարքային և տեղութեան բոլոր նախարարաց առջև . և իւր ազգասիրական խնամքը անպակաս է միշտ իւր բոլոր համազգեաց վրայ :

“Պարսկաստան հանգստութեան մէջ է առ այժմ” , և խորասանի խռովութիւնը կը յուսացուի թէ մօ-

տերս բոլորովին պիտի վերջանայ՝ տեղութեան առաջին պաշտօնատար փեմափայլ Վիլի Նիզամ Սիլիս Թաղի խանին խոհեմ ընթացքով :

“Սարաքաղաքիս առաւելութիւնը բիւժմանակէ հետեւ սկսաւ յաջող փոփոխութիւն մը ստանալ : Պաշտարայէն 500 ուղտի կարաւան մը հասաւ այս օրերս , և գրեթէ 300.000 թիւմէնի արժողութեամբ և փող բերաւ : Նոյն երկրէն ուրիշ կարաւան մը ևս կըսպասուի , և ան ալ կրտսէն թէ 200.000 թիւմէնի արժողութեամբ ապրանք և փող պիտի բերէ : Եյս բանի օրս շուկաները գոյ են Նեփուզի պայրամին պատճառաւ որ սո վարաբար 15օր կըտեսէ , մարտի 9էն սկսեալ : Բայց պայրամէն ետեւ անտարակոյս շատ առեւտուր պիտի ըլլայ , և Բնագիւղ բամբակեղէն ձեռագործները կերպի թէ աղէկ գիներով պիտի վաճառուին” :

Լեցեալ շաբթու ընտանեաց տէր յոյն մը գիշեր ատեն ինքըզինքը հորը նետելով խղճուեցաւ : Եյս մարդը չքաւորութեան պատճառաւ ժամանակէ մը ի վեր յաւաստութեան մէջ ինկած է եղեր կրտսէն :

Եյս օրերս Եյ իւրիւր կողմը մէկ տաճիկ մը սպաննեց յոյն հովիւ մը՝ մէջերին սատարի կուրպատահէն ետեւ : Սարգստպանը իսկոյն բռնուեցաւ և բանտը դրուեցաւ :

Կալիթայի Ագապէր լրագրոյն մարտի 15է 30 թերթերը ընկալաք անցեալ շաբթու : Վերջին թերթը գրեթէ միայն Զայասպանի և Ագապիւրի մէջ եղած հին վեճը կըպարունակէ , երբոր Զայասպանը յարգոյ պարունակէր Վերջին թերթին լրատեսչութիւնը կըհրատարակուէր : Իսկ մարտի 15 թերթին մէջ տրտմութեամբ կըկարդամք , թէ սատարի խռովութիւն և արիւնահեղութիւն պատահէր է ի Սպահան՝ որուն կից է Եյս Գուրան :

“Ի 19 յունիսի 1850 ութն հազար զօր հասին , կրտսէ ի թեհրան 11 թիւանթագ և հրաման սատարի յարգանք Պարսից կալիթայի զգլխաւոր ապագաւորաց : Սարգսպան զայսապատճառանց արեւու շարանի զահեղ գիրկութիւն քաղաքին և Հրաման արար մարդկան , և զօրք սկսեալ Վահան անտեղէն հրապարակեց կալիթայի քանդակին մինչև ի Զարուս Երազի ի Լոմբոն , ի Բիլգաւատ և այլն , և զհին յարգանքի դարձուցին անինայ կատարելով զայս , զին , զձեր և զտղայն զմարդ և զանտուն միանգամայն : Յասէ անհղ արշուանացի զարհուրեալ դէպքան զինու հանել տանել զնոս (զգլխաւոր ապագաւորաց) ի Գուր , և անդ սպանել փան կըլին հրամանի թագաւորին : Այլ մարդկան զայս և զձի զնեւ արձակալ նորա՝ կրտսէ ասի , զամենեւեան և զքաղաքին խռովութեան գողարեցոյն” :

Արեւելեան շողենաւով թրեւտեն հասած նաւակները կըծանուցանեն , թէ Եւստրիոյ վեհափառ Կայսրը հասեր է ի յիշեալ քաղաք :

ԼԹԵԼՏԻԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զփուռիս , 12 Մայիսի :

Խիստ քիչ փոփոխութիւն եղաւ քաղաքիս առեւտրոյն մեր վերջին թերթէն ետեւ : Բամպակները 240-245 զուրուչի կուրուին : Շահին իջաւ , և 14 զուրուչի առեւող չկայ : Երկրորդ գինը 105 զուրուչի չէրին : Փալամուտը հանգարտութեան մէջ է . նմանապէս ցորենը . որուն բիւլէն 14-18 զուրուչի հաղիւ թէ կըլծառուի ըստ տեսակին :

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Այս լրագիրը երկու շաբթու անգամ մը ուղարկեալ էր հրատարակուի : Տարեկան գինը 120 զուրուչի կանիկի վարդիւնով որ կուրէ . կրտսէ սարգսպանի լրագիրը Արշալուստի Արաւստեան գրատունը . իսկ ուրիշ քաղաքացի համար՝ ահա կընշուանկով լրագրոյս յարգի գործակալաց անուամբ , որք են :

Կատանդուպոլիս՝ Պերսեւեան : պատուէի պարուն Աւետիս . որուն գրատունը ի Վեդի խոնն է :

Պրուստ Մատուլուի Երեւոթեան գործակալ Պարթիկ աղա Ճանարատիւն :

Ազգայնագիր՝ Երուսթեան Գեորգ աղա :

Գահին՝ Եղիպարեանց մահտեօի Յակոբ աղա :

Յոսպէ՝ Բուրաիւ և Միսցեալ Կահանայ Արիկայ հիւ . պատու Յակոբ աղա Ս . Սարատեան :

Թրեւտ՝ Ազոթեան Արարատի աղա :

Կարին՝ մահտեօի Յարութեան աղա Գաղապեան :

Դուրեմ՝ աղա Թովմաս Ճէրպեան :

Պոլստոս՝ Անգղիոյ առաջին թարգման աղա Խաչիկ Մարտիան :

Կալիթայ՝ պարուն Յովհաննէս Ավետեանց , կարգավոր մարդասիրական ձեռնարկին Զայոյ :

Հրատարակիչ և տէր լրագրոյ .

Վահան Վ . Պալարաբեան :